

הלכות שבת סימן שעב

רמא באר הגולה

ג שם ע"ח ד שם
בגמרא נע"ז ח שם
בגמרא ותוספות שם
ו ה"ר א"ש בשם ר"מ
אמא דאצטבא על-
גבי אצטבא שם

זה מנגיד זה (סד) שלשה, אם הכתל רחב ארבעה (סה) עדין חשוכים כפתח, ואם אינו רחב ארבעה לא חשיבי כפתח. באיזה סלם אמרו, כשיש בו (סו) ארבע שליבות, אבל (סז) פחות מכאן לא, אלא-אם-כן זרועותיו ושליובותיו (סח) כבדות, שאז כבדו קובעו. (סט) ואם אין הכתל גבוה (ע) אלא עשרה וזקף *סלם גבוה (עא) שכעה ומשהו (עב) במשך ארבעה (עג) אצל הכתל, מתירו בין (עד) להשתמש עליו בין לערב יחד, בין שלא נשאר שלשה עד ראש הכתל. יצקר חוליא מראש הכתל למעטו מגבה עשרה, אם יש בה (ג) (עה) משך ארבעה מהני, בין לעשותו כפתח לערב יחד בין לענין (עו) שיכול להשתמש בכל הכתל, ואם אין בו ארבעה אינו חשוב כפתח לערב יחד, וכן אינו מועיל להשתמש (עז) בכל הכתל, שאינו משתמש (עח) אלא כנגד (ז) המקום שנתמעט: ט (עט) כהנה אצטבא למטה אצל הכתל למעטו מגבה עשרה, אם יש בה ארבעה ארץ במשך הכתל (פ) ויבולטת ארבעה, (פא) מועיל להשתמש בכל הכתל, (פב) אבל אינו חשוב כפתח לערב

באר היטב

(ג) משך. פרוש, רחב ארבע, כמ"ש ריש הסעף, אלא דלא בעי ד' על ד', מגן-אברהם: (ז) המקום. עין ט"ו:

באר הלקה

* סלם גבוה שכעה ומשהו וכו'. האלהו וזוטא דיק מדין זה דסלם המצור שהוא קל גס-מן מתיר, והביא מזה סיעתא לשיטת רבנו שמואל דלא בעינן ארבע שליובות, עין שם. אכן לפי דעת הרבה פוסקים שפליגי על רבנו שמואל וסתם הטור ושלחן-ערוך כותיהו, על-ידי-הך דבנה גס-מן מירי שהיה בו ארבע שליובות או שזרועותיו ושליובותיו כבדות, וכו': * אבל אינו חשוב כפתח לערב יחד. עין בבאור הגר"א ובשאר אחרונים, דהטור ושלחן-ערוך סתמו בשני הפרושים שהובא ברא"ש לחמרא⁵⁷. והנה בבית-יוסף תמה על הטור בזה, ומכל מקום בשלחן-ערוך סתם בזה דהטור בזה. ועין באבן העזר שסתם גס-מן על הטור ושלחן-ערוך, למה סתמו בן להלכה שאינו מועיל לערב יחד, ובאמת רב הפוסקים סתמו בזה להקל, דכנות הגמרא הוא אפילו לענין לערב יחד, כפרוש ר"י בעל התוספות, הלא תמה הרמב"ם, וכמו שהובא בבית-יוסף, והרשב"א, וכן מצאתי גס-מן בפרוש רבנו חננאל, וכן באור זרוע גבי ענינא דכפה ספל בשם רבנו שמואל, עין שם ולכד בחדושי

משנה ברורה

(לט) ומירי שהסלמות מגיעין לראש הכתל⁴⁴ או על-כ"פנים כפחות משלשה טפחים סמוך לראשו⁴⁵, וכדלקמה: (סד) שלשה. טפחים, והוא הדין אפילו אם היה מפלג טובא [גמרא]: (סה) עדין חשוכים כפתח. דכיון שהוא רחב ארבעה טפחים בעביו, נוח להשתמש עליו⁴⁶. (מ) ויכול להוליך מסלם לסלם דרך הכתל: (סו) ארבע שליובות. דסלם בזה מסתמא הוא כבד⁴⁷, (מא) ואינו נוטל משם בשבת (מב) מחמת כבד⁴⁸ ועל-כן הוא חשוב כפתח: (סז) פחות מכאן לא. דכיון (מג) שנוח לטלו משם בשבת, הוי כמי שאינו. ופשוט דאם הוא קבוע במסמרים לכתל, אפילו אין בו ארבע שליובות חשוב כפתח: (סח) כבדות. יותר מקפי הנגיל ואינו נוח לטלו משם: (סט) ואם אין וכו'. בא להוסיף כאן, דאף בסלם זקוף שקשה לעלות עליו⁴⁹ אל ראש הכתל סגי: (ע) אלא עשרה.

דאם הוא גבוה יותר מעשרה טפחים לא סגי בשכעה ומשהו, אלא בכרי שיהיה הסלם מגיע בתוך שלשה טפחים סמוך לראש הכתל: (עא) שכעה ומשהו. ולא נשאר עד ראש הכתל רק פחות משלשה, ואמרין לכו: (עב) במשך ארבעה. אסלם קאי, (מד) שיחזיק משך רחבו ארבעה טפחים, וכנ"ל בריש הסעף, ומשום דהו שער פתח, והעמודים של הסלם שתקועין השליבות בהן גס-מן (מה) מצטרפין לשער זה, (מו) ועבי השליבות אין בהן שער: (עג) אצל הכתל. אדלעיל קאי, ורוצה לומר, שזוקף אצל הכתל בשוה ושיחזיק במשך ארץ הכתל רחב ארבעה טפחים. וכתב במאמר-מרדכי, דשער זה של שכעה ומשהו הוא דוקא כשעומד בקניפה, (מו) אבל אם מצמידו באלקסון צריך שיחזיק יותר לפי ערך האלקסון, והערך שיהיה ראש הסלם בתוך שלשה טפחים סמוך לראש הכתל: (עד) להשתמש עליו. מקלי הבית - כשלא עשה (מה) אלא סלם מצד אחד, ולערב יחד - כשהעמידו סלם משני הצדדין: (עה) משך ארבעה. רוצה לומר, (מה) המקום שנתמעט מגבה עשרה טפחים יש בו ארבעה טפחים במשך הכתל: (עו) שיכול להשתמש בכל הכתל. לכו, דמה שכתב 'לערב יחד' מירי שנתמעט בן כל עבי הכתל ונעשה כפתח לשניהם, ומה שכתב 'שיכול להשתמש בכל הכתל' מירי שלא נחמעט בכל עביו אלא בצד אחד⁵⁰ במשך ארבעה טפחים, ונעשה לזה תשימוש בנחת למי שנתמעט מצדו, שנוח לו לעלות במקום המעוט וממנו יצלה על ראש כל הכתל, ולהשגי תשימושו בקשה. ועין בבית-מאיר שכתב דאינו מותר אף למי שתשימושו בנחת אלא אם-כן יש במקום שנפתח מעביו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים⁵¹, עין שם טעמו⁵²: (עז) בכל הכתל. בכלי הבית, ומירי שהכתל היה רחב ארבעה טפחים, ובפחות מזה מותר בכל גווי להשתמש בכל הכתל, וכדלעיל בסוף סעף ו: (עח) אלא כנגד וכו'. ששם הוא תשימושו בנחת, (גא) שעומד בקרקע ומשתמש⁵³, אבל אינו נוח לעלות דרך עליו לראש הכתל הואיל ואין בו ארבעה במשכו: ט (עט) בנה אצטבא וכו'. אבל אם לא נתחבר להקרקע מערב-שבת (נב) לא מהני, דהוי דבר הנשל בשבת ואינו ממעט: (פ) ויבולטת ארבעה. דהיינו שהיא ארבעה טפחים על ארבעה טפחים⁵⁴. ולענין גבה, משמע דאפילו כל-שהוא סגי, כמו בסמוך סעף יו"ד, כל שנתמעט על-ידי-ה הכתל מעשרה טפחים ממנה ולמעלה: (פא) מועיל להשתמש בכל הכתל. להעלות עליה מקלי הבית, שהרי נוח לעלות דרך עליה על ראש הכתל הואיל ואין ממנה לראשו גבוה עשרה. וכל זה כשלא עשה אצטבא רק אחד בצדו, (נג) אבל אם גם השני עשה בן מצד השני, נעשה הכתל לשניהם תשימושו בנחת ושוב חוזרין ואוסרין זה על זה להשתמש בכתל: (פב) אבל וכו' לערב יחד⁵⁵. הינו, אפילו עשה בן

שער הציון

(לט) מאמר-מרדכי: (מ) פוסקים: (מא) גמרא: (מב) אף-על-פי שעתיד לטלו אחר השבת [רשב"א]: (מג) רש"י: (מד) מגן-אברהם ושאר הרבה אחרונים, דלא בעלת-שבת: (מה) תוספות-ירושלים בשם הירושלמי. עוד כתב שם בשם הירושלמי, דשער שצריך לגבה הסלם הוא עד השליבה העליונה, ואף שהעמודים גבוהים יותר למעלה אין מועילים להשלים השער: (מו) דלא בעינן שיהא בליטת רחבן ארבעה טפחים, ובכל-שהוא סגי [מגן-אברהם, וכן פסקו הרבה ראשונים, דלא כדעת הרשב"א בעבודת-הקדש דכתב שאם הסלם זקוף בשוה צריך שיהא רחב השליבה ארבעה על ארבעה כמו באצטבא]: (מז) וכן משמע ברבנו יצחק: (מח) אחרונים: (מט) אחרונים: (נ) פרישה ופרי-מגדים והגר"ז: (נא) לבוש. ועין שם בסוף סעף ח שכתב טעם התיר להשתמש כנגד המקום שנתמעט, משום דכיון דלא גבוה עשרה טפחים [ואינה רחבה ארבעה] לא רשותא היא⁵⁶, ולטעם זה מותר גר המעוט אפילו בשנתמעט מגבה עשרה טפחים משני הצדדים כשאין רחב במשכו ארבעה טפחים; ומשלחן-ערוך הגר"ז לכאורה לא משמע כן, עין שם בסוף סעף יב, וצריך עיון: (נב) ואפשר דאם היתה גסה וקבדה שאין דרך לטלטלה, מהני, כמו בסלם שבבבל דאמרין בגמרא שבכדו קובעו: (נג) בן מוכח מבית-מאיר בסעף ח, עין שם:

מילואים

הלכות שבת סימן שעב

המשך מעמוד הקודם

[משנ"ב ס"ק כב]

תתחלה¹⁸].

18) ואם כשעירבו תחילה היתנו שהעירוב יחול גם לכל מי שיתווסף בחצר, כתב הכף החיים (ס"ק כא) שאף אם בא לדור לאחר שעירבו יכול להעביר פיתו לחצר אחרת, והעירוב יחול על כל בני החצר.

[משנ"ב שם]

לא חל הערוב למפרע¹⁹].

19) וכן אם קודם שעירב עם בני חצירו כבר נשתתפו במבוי, כתב בשו"ת הרא"ש (כלל כא סי' ו) שאפילו אם יחזור וערב עם בני החצר אין זה מועיל לבני המבוי, משום שאין השיתוף חל למפרע, וצריך לחזור ולעשות שיתוף עם בני המבוי, אמנם יכול לחזור ולסמוך על מה שנתן שיהיה לשם שיתוף, כמבואר במשנ"ב כאן.

[משנ"ב שם]

ף' לא גרע מַבְנֵי חֲבֻרָה שֶׁסָמְכוּ עַל הַפֶּת שֶׁעַל הַשְּׁלֶחָן²⁰].

20) אמנם, שם (ס"ק עב) מבואר שאין צריכים לסמוך במפורש על הפת שעל השולחן, אלא כיון שהבעל הבית הזמין אותם לאכול משלו יש להם זכות בה, ועל כן אם הפת קיימת עד לאחר בין השמשות סומכין עליה משום עירוב.

הראשונה הוא רק על ידי העירוב, וכשמולכים את פת העירוב למקום אחר וקונים את דירתם באחד מבתי החצר השניה ביטלו בזה את עירובם הראשון, שהרי עקרו דירתם מבית זה, וכשביטל עירובם בטלה התחברותם. אלא שכך היא תקנת חכמים ששני העירובים יהיו קיימים, שהעירוב הראשון מחברם להיות חבורה אחת, והעירוב השני קובע את מקום דירתם. ואף על פי שכל ענין העירוב הוא לקבוע מקום דירתם, מ"מ יכולים לקבוע דירתם בהרבה מקומות כפי ענין תקנת חז"ל.

17) אכן, כתב הערוך השלחן (ס"ח) שצריך להודיע לכל בני החצר שמערב עם בני החצר השניה, ואינו דומה למערב בחצרו שיכול לזכות לכל בני החצר ואין צריך להודיעם, משום שלערב בחצרם זכות הוא להם, שיוכלו לטלטל בה, אבל לערב עם חצר אחרת, יתכן שלא נוח להם להרבות בדיוורים.

עוד כתב שם, שכשעושים עירוב לשתי חצרות יחד צריך לברך על מצות עירוב [אף על פי שכל חצר כבר עירבה לעצמה], משום שזהו עירוב אחר. ובנוסף העירוב יאמר, בהדין עירובא יהא שרא לא לטלטל מבתי שתי החצרות מבית לבית ומבתים לחצרות ומחצרות לבתים וכו' [ראה שו"ע לעיל סי' שסו ומשנ"ב שם ס"ק פג, נסח העירוב].

הלכות שבת סימן שעב

המשך מעמוד רמ

איסור סתירה, כתב העצי אלמוגים (ס"ק טו), שנחשב כאילו החלון פתוח, ויכולים לערב יחד.

[משנ"ב ס"ק מ]

כי אם בְּשֶׁאֲרֵי כְּתִים שֶׁבְּחֲצֵרוֹתָיו³¹].

31) ומ"מ, אף כשכל חצר עירבה לעצמה, מותר לטלטל כלים ששבתו בבית האמצעי לכל אחד מהחצרות, ואין אומרים שהבית האמצעי אינו יכול לקבוע דירתו בשתי מקומות. [ולעיל ס"ק כא הבאנו דברי החזו"א בענין זה].

דינה כחלון, כיון שכל קרקע הבית נחשב כמלא. ורבינו יהונתן (שם כד, א ד"ה לול) ביאר, שצדדי הספק הם, האם רק סמוך לכותלי הבית נחשב כמלא, משום ששם הדרך להניח ספסלים וקתדראות, או שגם באמצע הבית נחשב כמלא. ולמסקנת הגמרא כל קרקע הבית נחשב כמלא, ולכך ארובה דינה כחלון.

[משנ"ב ס"ק לוט]

וְאֵין הַנִּקְבִּים מִצִּטְרֵין לְזֵה³⁰].

30) ואם הסורגים מותקנים באופן שאם יסירות בשבת לא יעברו על

הלכות שבת סימן שעב

המשך מעמוד רמא

לו, אינו נאסר. [וראה עוד ברמ"א לעיל (סי' שנה ס"ג) שכתב, שאין מקום פטור ברשות היחיד. ולשיטתו לכאורה לא יתכנו דברי הלבוש. וראה בחזו"א (א"ח סי' קג ס"ק כח) מה שכתב על דברי רמ"א שם].

[משנ"ב ס"ק פ]

שְׁהִיא אֶרְבָּעָה טַפָּחִים עַל אֶרְבָּעָה טַפָּחִים⁵⁵].

55) ואף שבהניח סולם מותר להשתמש כנגדו ואין צריך שיהיה ברוחב שלבי הסולם ד' על ד' טפחים (אלא די שיהיה ד' טפחים באורך בלבד, וכמו שכתב הביה"ל ס"ח ד"ה כותל), מ"מ באצטבא צריך ד' על ד'. וראה לעיל ס"ק עו שביארנו טעם הדבר.

[משנ"ב ס"ק פג]

אֶבֶל וְכו' לְעֶרֶב יְחִידָה⁵⁶].

56) מדין זה של אצטבא, הוכיח בביאור הגר"א (סי' שנה ס"ב) שמדרגה

[שעה"צ ס"ק נא]

דְּכִינָן דְּלֹא גְבוּהַ עֲשֵׂינָה טַפָּחִים וכו', לאו דְּשִׁוּתָא הִיא⁵⁴].

54) פירוש, שמקום המיעוט נדון ככותל שאין רוחבו ארבעה טפחים שהוא מקום פטור. וכתב החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כב), שלפי זה מותר לטלטל מהכותל למקום שנתמעט, אלא שהקשה מדוע אין דנים את מקום המיעוט כחורי רשות היחיד, ויהיה אסור לטלטל מהכותל לשם [ובתוס' רבנו פרץ (עירובין עז, א, ד"ה כגון) הקשה, שיש לאסור להשתמש כנגד מקום המיעוט משום שפרוץ לכותל שהוא מקום האסור לו להשתמש שם, ותיירץ, שהמקום שנתמעט נדון כחורי רשות היחיד, ולכך מותר להשתמש שם אף שאין מחיצות. ולכאורה לדבריו אסור לטלטל מהכותל למקום שנתמעט].

תיירץ נוסף כתב הגאון יעקב (עירובין שם), שכיון שהמקום שנתמעט הוא מקום פטור, אין זה מקום חשוב, ואף שנפרץ במלואו למקום האסור

מילואים הלכות שבת סימן שעב

המשך מעמוד הקודם

השליבה היא ד' טפחים במושבה ולא ברוחבה צריך שתגיע בפחות מג' לראש הכותל, אבל אם רוחב השליבה היא ד' טפחים על ד' טפחים שראוי לעמוד עליה ולעלות על הכותל, אין צריך שהסולם יגיע לראש הכותל, ומספיק שימעט את גובה הכותל מעשרה. דעה ב', היא דעת הר"מ, שכדי להשתמש בראש הכותל, די למעט את גובה הכותל מעשרה טפחים שבכך נחשב שתשמישו בנחת, ואין צריך שיגיע הסולם אל ראש הכותל, אבל כדי שיחשב פתח שיוכלו לערב ביחד, צריך שהסולם יגיע לראש הכותל. והטור והשו"ע פסקו כב' הדעות לחומרא, שההיתר להשתמש על גב הכותל הוא רק באיצטבא רחבה ד' על ד', וגם שכדי לערב יחד צריך שהסולם יגיע לראש הכותל.

ברוחב ד' על ד' אינה ממעטת את שיעור הכותל משיעור מחיצה עשרה טפחים. וביאר החזו"א (או"ח סי' צו ס"ק כט), שכוונתו למה שפסק השו"ע שאצטבא שיש בה ד' אינה חשובה כפתח לערב יחד, הרי שהכותל לא נתמעט משיעורו. מאידך, דעת התרומת הדשן [הביאו הרמ"א שם], שאם מילא עפר ברוחב ארבעה משני צידי הכותל, הרי הוא ממעט שיעורו.

[ביה"ל ד"ה אבל]

פְּשָׁנֵי הַפְּרוּשִׁים שֶׁהוּא בְּרֹאשׁ שׁ לְחֻמָּא⁶⁷.

57) הרא"ש (עירובין פ"ז סי' ד') הביא שתי דעות, באיזה אופן אין הסולם מועיל אלא כשהוא מגיע לראש הכותל. דעה א', שאם רוחב

הלכות שבת סימן שעב

המשך מעמוד 482

73) כזה

[משנ"ב ס"ק צה]

סָלָם קָל־שֶׁהוּא⁷⁴.

74) ושיעור כובד הסולם, כתב החזו"א (או"ח סי' צו ס"ק כו) שצריך שיהיו בו את תנאי הסולם שנתבאר בשו"ע לעיל (ס"ח), דהיינו שיהיה בו ארבע שליבות, או שיהיו השליבות כבדות שאז כובדו קובעו [וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק סו בשיעור כובד הסולם].

[משנ"ב ס"ק צו]

אֶלֶּאֱסֶפֶן הִזֵּין הוּא בְּפָחוֹת מִשְׁלֶשֶׁה טַפְחִים לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל⁷⁵.
75) וכדי להתיר לערב יחד, כתב החזו"א (או"ח סי' צו ס"ק כג) שלא מועיל סולם שרוחבו כל שהוא, אלא צריך שיהיה אורך שליבות הסולם לכל הפחות ארבעה טפחים. וכל זה לדעת השו"ע (ס"ט), אבל לפי דעת החולקים שהובאו בביה"ל שם (ד"ה אבל), אין צריך סולם אלא לסלק חיסרון מיעוט באויר [שהרי לדין פתח די בהפרש פחות מ' כיון שהזיו רחב ד' על ד'], ולענין זה אין צריך רוחב ד' ודי בכל שהוא, כמבואר בתוס' (עירובין עז, ב ד"ה אם), וכן מתבאר מדברי החזו"א (שם).

[משנ"ב ס"ק צח]

יֵלֵא יָהָא וְכִי⁷⁶.

76) בסעיף זה, לענין סולם שאצל הזיו, כתב השו"ע שלא יהיה ג' טפחים בין שליבה לשליבה, ולעיל (ס"ח) לגבי סולם שבא להתיר לערב שתי החצרות יחד, לא כתב תנאי זה. וכתב הערוך השלחן (ס"כ) לישב, שלעיל מדובר בסולם שהוא קבוע, שאז נוח לעלות עליו גם כשהמרחק בין שליבה לשליבה הוא יותר מג' טפחים, וכאן מדובר בסולם עראי, שרק אם המרחק בין שליבה לשליבה הוא פחות מג' טפחים נוח לעלות עליו. אולם ראה לעיל (ס"ק סג), שלדעת החזו"א בכל מקום צריך שהשליבות יהיו צמודות אחת לחברתה בתוך ג' טפחים, וגם כאן הצריך סולם שכובדו קובעו. וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק צה).

[שו"ע שם]

אָבֵל סוּמְכוֹ אֶצְלוֹ לֹא⁷⁰.

70) כזה

[שו"ע שם]

שְׁהָרֵי אֵין גְּבוּהַ עֲשָׂה עַד הִזְיוֹ⁷¹ וכו', וְאִם הוּא גְּבוּהַ עֲשָׂרִים⁷².

71) ועובי הזיו עצמו, כתב החזו"א (או"ח סי' צו ס"ק כה), שצריך שיהיה כולו בתוך פחות מעשרה טפחים מהקרקע, שהרי שיעור זה הוא כדי שיוכל לעלות מן הארץ על גבי הזיו, ואם יש עשרה טפחים עד תחתית הזיו, נמצא שכדי לעלות על הזיו עולה יותר מעשרה טפחים. וראה עוד בהערה הבאה.

72) שיעור עשרים טפחים אלו, כתב הריטב"א (עירובין עח, א) שהם במדות שוחקות, שאם ימדוד בעצבות הרי גם הזיו עצמו רחב משהו, ואם יניח הזיו בדיוק בסוף העשרה טפחים, ישאר פחות מעשרה טפחים עד ראש הכותל. החזו"א (שם) הקשה, שהרי כל הזיו צריך להיות בתוך פחות מעשרה טפחים מהקרקע, ואם כן על כרחך נשאר עשרה טפחים מסוף גובהו של הזיו עד למעלה, וצריך זיו נוסף כדי להגיע לראש הכותל [ראה הערה הקודמת], ונמצא שבכותל שגובהו עשרים טפחים, לעולם צריך שני זיוים כדי להתיר להשתמש על גבו.

[שו"ע שם]

צָרִיךְ שְׁנֵי זִיזִין, אֶחָד בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה הַתְּחִינִים וְאֶחָד לְמַעַל מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה הָעֲלִינִים⁷³.

הלכות שבת סימן שעב

יחד עד שנגיע (פג) לראש הכהל; ואם אין בה ארבעה על ארבעה, אינו מועיל אפלו להשתמש (פד) כנגדו: י (פה) יספה ספל שיש בו (פו) ארבעה על ארבעה וגבוה כל-שהוא ומעט בו גבוה מעשרה, מתיר להשתמש כנגד המעוט, ובכלל (פז) שיהיה בו טיט: יא (פח) כנה אצטבא על אצטבא, אם יש (פט) בתחונה ארבעה על ארבעה, או אם אין בה ארבעה על ארבעה ויש בעליונה ארבעה על ארבעה, (צ) ואין בין זו לזו שלשה טפחים, טמיה להיתיר (צא) להשתמש עליו, *אבל לא מהני למהני פתח (צב) לערב יחד: יב (צי) היוצא מן הכהל ויש בו ארבעה על ארבעה (צד) והניח עליו (צה) *סלם כל-שהוא, מועיל (ו) (צו) להיתיר לו תשמיש הכהל, והוא (צז) שלא תהא שליכה התחונה גבוהה מן הארץ שלשה (צח) ולא יהא בין שליכה לשליכה שלשה, והוא שניח הסלם (צט) על-גב הדין⁶⁹, אבל (י) סומכו אצלו⁷⁰. כוכל זמן שאין גבוה הכהל עשרים טפחים די בזיו אחד שמניחו באמצע, שהרי אין גבוה עשרה עד הדין⁷¹ ולא גבוה עשרה ממנו עד ראש הכהל; ואם הוא גבוה עשרים⁷², צריך שני זיוין, אחד בתוך עשרה התחונים ואחד למעלה ממנו (ק) בתוך עשרה העליונים⁷³, (קא) שאם היה הדין גבוה עשרה לא סגי לה בסלם כל-שהוא,

באר היטב

(ה) שיהיה בו טיט. חבור שא"ל לשמטו עד שיהיה בדרך, ע"כ ה"ו בטול, רמב"ם: (ו) להיתיר. אבל לא לערב יחד אלא אם כן מניע לראש הכהל, מנ"ח סלם דרנא לזיו:

משנה ברורה

גם מצד השני: (פג) לראש הכהל⁶⁸. והוא הדין אם היה נמוך מזה פחות משלשה טפחים גם כן דינא הכי, וכנ"ל בסעיף ח לענין סלם: (פד) כנגדו. וכל-שכן דכהל הכהל אסור; והשעם, לפי שאין נוח לעמוד עליו ולהשתמש, ובמאן דלימא דמיא. (נז) ואינו דומה להנזכר לעיל בסעיף ח דמתיר על-כף פנים כנגד אותו המקום שנתמט, דהתם עומד על-גבי קרקע ומשמש, מה שאין כן הכא שצד לעמוד על מקום קצר כזה: י (פה) כפה ספל וכו'⁶⁹. סמוך לכהל או בתוך שלשה טפחים, וכן למעלה לענין אצטבא: (פו) ארבעה על ארבעה וכו'. הכל דינו כמו למעלה לענין אצטבא, וכל-כך הסכימו (נח) האחרונים דמה שכתב 'כנגד המעוט' טעות-סופר הוא, וצריך לומר 'אפלו שלא כנגד המעוט': (פז) שיהיה בו טיט⁷⁰. חבור נפה לארץ, (נו) שאי אפשר לשמטו עד שיהיה בדרך, שאז אי אפשר לשלו משם בשבת⁷² [ואף-על-פי שעתיד לשלו אחר השבת מתיר]; אבל אם הטיט מנח כף על אגניו הפסויים לארץ, (נז) מתיר לשלו להספל בשבת⁷³ ואף-על-פי שגזוז ממילא הטיט, דהוי טלטול מן הצד ולא שמה טלטול, וכל דבר הנשל בשבת אינו ממעט: יא (פח) כנה וכו'. סמוך לכהל, זו למעלה מזה, (נח) ויש אורי ביניהם: (פט) בתחונה ארבעה על ארבעה. דאז היא עצמה מתרת להשתמש על הכהל⁷⁴, ואף-על-פי שאין למעלה ממנה כלום, וכדלעיל בסעיף ט. ודע, דבעינן שיהא התחונה על-כף פנים (נט) בתוך שלשה טפחים סמוך לארץ⁷⁵, דאי לא הכי הוי בכלל מעוט באור ולא שמה מעוט: (צ) ואין בין זו לזו שלשה טפחים⁷⁶. דאז מצרפינן לה גם האצטבא התחונה, דהוי כלבוד (ס) ובאצטבא אחת דמיא המתחלת מן הארץ, (הצנח) קצרה מלמשה ורחבה מלמעלה, אבל אם היו רחוקין זה מזה שלשה טפחים אין העליונה לבר מתרת אף שרחבה ארבעה על ארבעה, דהא עומדת באור, והתחונה הסמוכה לארץ אין יכולה להיתיר דהא לית בה ארבעה על ארבעה: (צא) להשתמש עליו. על הכהל, שהרי (סא) אין הכהל למעלה מהאצטבא גבוה עשרה טפחים. ומירי ששעה האצטבאות רק מצד אחד, ובכח שכתבנו לעיל בסעיף קטן פא: (צב) לערב יחד. רוצה לומר, אפלו (סב) אם ירצה לעשות אצטבאות מצד השני גם כן: יב (צג) היוצא מן הכהל. בתוך (סג) עשרה טפחים סמוך לארץ: (צד) והניח עליו וכו'. רוצה לומר, שראשו העליון של הסלם סמוך על הדין: (צה) סלם כל-שהוא⁷⁴. רוצה לומר, שהוא סלם צר (סד) שאין מחזיק ארבעה טפחים בעי השליכות ולא רחב ארבעה טפחים במשך הכהל, מכל מקום מהני, בין שנאיר לעלות עליו להדין הוי האי סלם (סה) דרנא לזיו ומצטרף עם הדין, דהוי כדבר אחד: (צו) להיתיר לו תשמיש הכהל. אבל לעשותו פתח לערב יחד אינו מועיל, אלא אם כן הדין (סו) הוא בפחות משלשה טפחים לראש הכהל⁷⁵, והשני עשה גם כן כזה מעבר השני: (צז) שלא תהא וכו'. דאם רחוקה שלשה טפחים מן הארץ הוי מעוט באור: (צח) ולא יהא וכו'⁷⁶. שאז נעשה הדין עם כל השליכות הכל אחד ובאלו אצטבא אחת שיש בה ארבעה על ארבעה מלמעלה, שמועלת אף-על-פי שקצרה מלמשה, וכנ"ל בסעיף יא: (צט) על-גב הדין, אבל וכו'. רוצה לומר, שסמוך ראש העליון של הסלם בזיו, ולא שסמוך הסלם לכהל אצל הדין בצדו אפלו אם הוא תוך שלש להדין, דאם כן לא הוי הך סלם דרנא לזיו: (ק) בתוך עשרה העליונים. ושהיי בפחות מעשרה טפחים לתחתון, וגם צריך לזה שני סלמות, אחד מן הארץ עד זיו התחתון ואחד מן התחתון עד העליון: (קא) שאם היה הדין וכו'. רוצה לומר, שאם יגביה זיו

שער הציון

(נד) בית-יוסף: (נח) ב"ח והג"א ומאמר-מרדכי וחקד-משה והג"ז, וכן הסכימו הש"ו ואלה רבה לדינא, ודלא כמגן-אברהם⁶⁰: (נו) רמב"ם ושאר פוסקים: (זו) כמגן-אברהם וש"א: (נח) רש"י: (נט) דלא גריפא מעליונה שעומדת באור: (ס) רש"י: (סא) ופשוט דאם יש בתחונה לבר רחב ד' על ד' או שיש שלשה טפחים בין התחונה להעליונה, בעינן שיהא מן התחונה עד ראש הכהל פחות מעשרה טפחים. ואם על-ידי צרף התחונה עם העליונה, אין צריך אלא שיהא פחות מעשרה טפחים עד ראש הכהל מן האצטבא העליונה ולמעלה: (סב) פרי-מגדים וש"א, וכן איתא ברא"ש: (סג) בדלקמה בסוף הסעיף: (סד) מאמר-מרדכי וצ"ח-אלמגיס, ותקפו על עלת-שבת כזה, עין שם: (סה) רש"י: (סו) פרי-מגדים והג"ז וש"א:

ז שם כמגן אברהם
ח שם ט הרא"ש שם
כשם נר"ם י שם
כמגן אברהם ע"ז נ"ח
כ שם

הַלְכוֹת שֶׁפֶת סִימָן שֶׁעַב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק פג]
לראש הכתל⁶⁸.

58) מלשון זה שכתב השו"ע שצריך שהאצטבא תגיע לראש הכותל, דייק החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כג) שאם בנה אצטבא אחת גבוהה פחות מ' טפחים, וסמוכה בתוך ג' לראש הכותל, הרי היא מועילה להיחשב כפתח בין החצרות. אולם כתב שם, שכיון שצריך שיגיע לראש הכותל ולא די ברוחב ד' על ד' טפחים להיחשב כפתח [לדעת השו"ע על פי המהר"ם], על כן צריך שלא יהא הפסק ג' טפחים מהקרקע ובין שליבה לשליבה עד ראש הכותל.

[משנ"ב ס"ק פה]
כָּפֶה סֶפֶל וְכו' ⁶⁹.

59) החידוש שבהלכה זו [אף שבכל פרטיה היא דומה לאצטבא], ביאר הריטב"א (עירובין עז, א ד"ה אמר רב נחמן) שכלים שחיברם לקרקע ממעטים את שיעור הכותל, אף שאם לא חיברם אינם יכולים למעט אפילו כשיחדרם לכך, ולא גזרו בהם חיבר אטו לא חיבר.

[שעה"צ ס"ק נה]

וְכֵן הִסְפִּימוּ הַט"ו וְאַלְהֵי נֶקֶד לְדִנְא, וְדִלָּא כְּמִנְיָן אֲבִינָהוּ ⁶⁰.

60) שחילק בין ספל שאינו מבטלו לארץ שמותר להשתמש בכותל רק כנגדו, לבין אצטבא שהוא מבטלה לארץ ולכך מותר להשתמש בכל הכותל. והפמ"ג הקשה (משנ"ב ס"ק ז), שהרי בהניח סולם (לעיל ס"ח) מותר להשתמש בכל הכותל אף שאינו מבטלו שם. ותייר, שדוקא בסולם מותר, כיון שראשו מגיע לראש הכותל, מה שאין כן ספל.

[משנ"ב ס"ק פז]

שִׁיחְבָּרְנוּ בְּטִיט ⁶¹ וכו', שָׁאֵז אֵי אֶפְשָׁר לְטָלוֹ מִשֶּׁם בְּשֶׁבֶת ⁶² וכו', מִתֵּר לְטָלוֹ לְהַסְפֵּל בְּשֶׁבֶת ⁶³.

61) ואם הספל כבד עד שאינו ניטל ביד אחת, הסתפק הפמ"ג (א"א ס"ק יח) אם כובדו קובעו וממעט אפילו אם אינו מחובר בטיט, ונשאר בצ"ע. [וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ס) בשיעור הכובד הנצרך בסולם].

ואם כפה עריבה שלשין בה, שאסור לטלטלה משום מוקצה [כיון שהיא כלי שמלאכתו לאיסור], כתב הפמ"ג (שם) שאינה ממעט, משום שמותר לטלטל את העריבה לצורך גופה ומקומה.

62) בטעם האיסור לטול את הספל נחלק הראשונים. רש"י פירש (עירובין עז, א, ד"ה דאית) בהזה אמינא של הסוגיא שם, שמדובר בספל שיש לו אוגנים שאסור לטול משום שדומה לחופר. וכתב הריטב"א שם (ד"ה ופרקינן), שלמסקנת הגמרא שמדובר באופן שהספל מחובר שצריך דקר כדי לטלו, איסורו הוא מן התורה משום חופר ולא מדרבנן, והביא שיש אומרים שנחשב למלאכה שאינה צריכה לגופה, ואיסורו רק מדרבנן. ועוד הביא, שמקצת מרבתיי פירשו שנחשב למלאכה דאורייתא, כיון שהקרקע שלו וכשמוציא את הספל הוא מתקן את קרקע הבית, ובוזה דינו של אינו מתכוין כמתכוין.

63) הטעם שהספל לא נעשה בסיס לטיט, ביאר המ"א (ס"ק יח) וכן כתב הערוך השלחן (סי"ט), שאין הספל משמש את הטיט, אלא אדרבה הטיט משמש את הספל. וכעין סברא זו כתב המשנ"ב במקום אחר (סי' שיא ס"ק כט) לגבי צנן שטמן בעפר, שכיון שאין כוונתו שהצנן ישמש את העפר אלא אדרבה העפר ישמש את הצנן, אין הצנן נעשה בסיס. וכן כתב לגבי המטמין את הקדרה בצמר (סי' רנט ס"ק ט), שאין כיסוי הקדרה נעשה בסיס לצמר, משום שאין הכסוי תשמיש לצמר אלא הצמר משמש את הקדרה לחממה.

[משנ"ב ס"ק פט]

מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עַל הַכֶּתֶל ⁶⁴ וכו', בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים סְמוּךְ לְאַרְצוֹ ⁶⁵.

64) בטעם הדבר שהאצטבא העליונה שאין ברחבה ד' על ד' אינה ממעטת את שיעור האצטבא התחתונה, כתב החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כד) שכיון שכף הרגל נכנסת במרחק שבין האצטבאות, יכול לעמוד על התחתונה ולהשתמש בראש הכותל.

65) כלומר, שצריך שלא יהא אור ג' טפחים בין תחילת האצטבא לקרקע, אף על פי שבצירוף עובי האצטבא יש יותר מג' טפחים לקרקע. וטעם הדבר, משום שמדובר באצטבא רחבה ד' על ד' שיכולה למעט גם כשהיא גבוהה יותר מג' טפחים, ורק שאם היא גבוהה יותר מג' טפחים נחשב מיעוט באיור, ולכך די שתחילתה תהיה בשיעור לבד לקרקע. ואינו דומה לסולם שצריך שהמרחק בין השליבות לא יהיה ג' טפחים, כמבואר בחזו"א (שם ס"ק כג).

[משנ"ב ס"ק צ]

וְאֵין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים ⁶⁶.

66) צורת מידת ג' טפחים אלו, כתב החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כג), שמדדים מהצד העליון של האצטבא התחתונה לצד התחתון של האצטבא העליונה.

[ביה"ל ד"ה ואין]

וְעֵין בְּמִידַת מִשְׁנֵה שֶׁם שְׁתֵּמָה עַל הַרְמֵב ⁶⁷.

67) כוונתו לדברי הרמב"ם שפסק (פ"ג מהל' עירובין ה"ה), שאם השליבה התחתונה אינה רחבה ד' טפחים, ובינה לבין העליונה אין ג' טפחים, מועיל להתיר להשתמש על הכותל, ומוזה דייק הביה"ל כאן שלדעת הרמב"ם מועיל גם אצטבא גבוהה ג' טפחים מהקרקע, שהרי לא הזכיר שתהיה בתוך ג' טפחים לקרקע, והזכיר שיעור ג' טפחים רק בינה לעליונה כדי להשלים שיעורה לד' טפחים, וכן לא הזכיר שצריך שתהיה העליונה רחבה ד' טפחים. הקשה המגיד משנה, שבגמרא מפורש שצריך שיהיה בעליונה ד' טפחים.

[ביה"ל שם]

וְהַרְשָׁב"א בְּחִדוּשֵׁיו מְיַשֵּׁב דָּבָר נָה ⁶⁸.

68) שפירש את דברי הגמרא (עירובין עז, ב) שאם אין בתחתונה לבדה ארבעה יוש בעליונה, היינו שיש בתחתונה ארבעה רק בצירוף העליונה, וכיון שאין ביניהם ג' טפחים, הם מצטרפים מדין לבדו כאצטבא אחת עקומה, וממעטים את שיעור הכותל. והחזו"א הקשה (א"ח סי' צו ס"ק כד), איך אפשר לצרף את שתי האצטבאות, והרי אי אפשר לעמוד על שתיהם יחד ולהשתמש בכותל.

[שו"ע סי"ב]

וְהוּא שִׁנְיָת הַסֵּלַם עַל-גַּב הַיָּזוּ ⁶⁹.

69) כזה

הלכות שפת סימן שעב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קב]

כדי שיהיה ראוי להעמיד סלם על ידו הפתחו⁷⁷.

77 לשון זה, כתב החזו"א (או"ח סי' צו ס"ק כו) שאינה מדוקדקת, שהלא אין די שיהא ראוי להטיל סולם, אלא צריך שיטיל סולם שיהיה גם כן קבוע, וכן שיהא ראוי לעמוד. אלא שהקשה על דין זה, שהרי לעיל (ס"ח) פסק השו"ע שסולם זקוף ממעט, ומדוע כאן הצריך שהזיוזים יהיו זה שלא כנגד זה. ותיירץ, א. שאם הזיוזים יעמדו זה כנגד זה, אין ראוי לעמוד על הזיוז בוקיפה. ב. שבסעיף זה אין ההיתר משום הסולם, שהרי רוחבו כל שהוא, אלא משום הזיוז, וכדי שלא יחשב למיעוט באיור, צריך שהסולם והזיוז יחשבו כאחד, ואינם נחשבים כאחד אלא כשהסולם עומד בצורה קבועה.

[שו"ע סי"ג]

והרחיקם זה מזה כדי שיהיה בשניהם ארבעה ומלא האזין שביניהם בקש⁷⁸.

78 כזה

[שו"ע שם]

ואם העמיד הסלם באמצע והקש מן הצד⁷⁹.

79 כזה

[שו"ע סט"ו]

שאסור לעלות עליה מן התורה⁸⁰.

80 ואף אם היה איסור זה רק מדרבנן, כתב הרעק"א (גליון שר"ע) שגם כן לא נחשב פתח, ומה שכתב השר"ע שאסור לעלות עליה מן התורה הוא לרווחא דמילתא. ואינו דומה לאילן, משום שרק שבות

של איסורי שבת התירו בבין השמשות, אבל לא איסורי שבות אחרים. חילוק נוסף כתב העולת שבת (ס"ק יב), שאילן כיון שאיסורו רק משום שבות, נשאר בו שם פתח ורק 'אריה הוא דרביע עליה', מה שאין כן אשירה שאיסורה מן התורה, אין עליה שם פתח כלל.

[משנ"ב ס"ק קיג]

לא גזרו על שבות של דבירה⁸¹.

81 ואף שאסור בשבת לעלות על האילן, ואם כן הפתח אינו ראוי לכל השבת, כתב המג"א (ס"ק כד) שמועיל מדין 'שבת שהותרה הותרה', וכמו שפסק השו"ע לקמן (סי' שעד ס"א). ובשו"ת רעק"א (מהר"ק סי' יד) הקשה, שלא נאמר דין 'שבת שהותרה הותרה' באופן שהמחיצה אינה ראיה לכל השבת, וכמו שפסק הרמ"א לעיל (סי' שסה ס"ז), ואם כן גם אילן זה, הואיל ואסור לעלות עליו בשבת, נחשב שאינו ראוי לכל השבת, ותיירץ, שכיון שהאילן קיים לכל השבת ורק מחמת איסור לא יוכלו לעלות עליו, אם כן נשאר שם פתח עליו, ואומרים 'שבת שהותרה הותרה' אף שעומד להאסר, וכעין זה כתב החזו"א (או"ח סי' צו ס"ק לא).

תירץ אחר כתב התוספת שבת (ס"ק מו), שבמקום שהקלקול של שבת [דהיינו האיסור לעלות באילן] לא שייך בבין השמשות, אומרים 'שבת שהותרה הותרה', ורק לענין קלקול שהתקלקל בשבת [כגון שעומד להיסתר על ידי נכרי] שקלקול זה שייך שיהיה גם בבין השמשות, בזה אין אומרים 'שבת שהותרה הותרה', וטעמו הוא כיון שבבין השמשות ההיתר הוא מוחלט.

[משנ"ב ס"ק קטו]

לא חישבין לזה⁸².

82 ואין אומרים בה 'כתותי מכתת שיעוריה' ולא יחשב כפתח, כמו שאומרים לגבי קורה שעשאה מעצי אשירה, שפסק השו"ע לעיל (סי' שסג ס"ז) שהיא פסולה משום ש'כתותי מכתת שיעוריה'. ובטעם החילוק כתב התוספת שבת (ס"ק מז), שקורה כיון שעיקר שיעורה הוא משום חשיבות, שייך לומר בה 'כתותי מכתת שיעורה', אבל אילן לא שייך לומר בו כן כיון שלמעשה ראוי לעלות, ויש שם סולם עליו.

[משנ"ב ס"ק קטז]

התם רק משום סג ונגדר⁸³.

83 תירץ אחר כתב התוספת שבת (ס"ק מח), שמה שהחמיר השו"ע שלא לעלות על אילן יבש, מקורו הוא מדברי הרמב"ם (פכ"א מהל' שבת ה"ו), וכאן לדעת הרמב"ם [שהיא הדעה ראשונה] האילן נחשב לפתח משום שלא גזרו על שבות בין השמשות. והרא"ש שפסק שאילן לח לא נחשב לפתח, הרי הוא מתיר לעלות בשבת על אילן יבש, ונמצא שלב' השיטות אילן יבש נחשב לפתח, ובדינים שהם מדרבנן אין לנו להחמיר כחומרת ב' השיטות. וכעין זה כתב התורת חטאת (כלל ל דין יג).

[משנ"ב שם]

שמצדד להלכה פסקרא הראשונה⁸⁴.

84 ואם בחצר אחת יש אילן ובחצר השניה העמידו סולם וכן המשך במילואים עמוד 25

הלכות שבת סימן שעב

באר הגולה רמב

ל שם ע"ח בענין
במקרא נפישטא
מ שם נ שם ע"ח
בענין דרב יוסף
מקרא וכן אמר לה
רבה ס קמא דאמר
בשם רבי אליעזר
ואיצא דאמרי בשם
רבי יוחנן שם
ע משנה שם פ שם
במקרא צ שם במקרא

(קב) והוא שלא יהיו הדין זה כנגד זה שראוי להטיל סלם מזה לזה: יג להעמיד שני סלמות זה בצד זה ולא היה בשניהם משך ארבעה, והרחיקם זה מזה כדי שיהא בשניהם ארבעה (קג) ומלא האויר שביניהם בקש⁷⁸, אינו מועיל לא להתירו להשתמש עליו ולא לערב יחד, שמוקם מעמד הרגלים הוא באמצע הסלם ואין ראוי לעלות בקש. ואם העמיד הסלם באמצע (קד) והקש מן הצד⁷⁹, (קה) מהני בין להתירו להשתמש עליו (קו) בין (ס) לערב יחד: יד מאין הסלם רחב ארבעה (קז) וחקק אצלו בכתל להשלימו לארבעה, (קח) די לו (קט) שיחק בגבה עשרה. ואם לא העמיד סלם כלל אלא חקק בכתל במין שליכות של סלם לעלות בו, (קי) צריך שיחק (קיא) בכל גבה הכתל, (קיב) ומועיל בין להתיר תשימש בין לערב יחד: טו יהיה אילן בצד הכתל ועשהו סלם לכתל, (קיג) אם רצו מערבין אחד; אבל אם עשה אשה סלם לכתל, אין מערבין אחד, מפני שאסור לעלות עליה מן התורה⁸⁰, שהרי אסורה בהנאה. ומהרא"ש ז"ל כתב בהפך, (קיד) דאילן אינו מועיל (קטו) ואשרה מועלת, והוא שתהא (טו) (קטז) יבשה: טז (קיו) *חרין שבין שתי חצרות (קיה) עמק עשרה (קיש) ורחב ארבעה⁸⁵, אין יכולין לערב יחד אפלו מלא (קכ) תבן וקש (קכא) *כל זמן שלא בטלו. [*] ואם היה עפר וצורות, (קכג) אפלו סתמא

באר היטב

(ס) לערב. הינו כשמוציא לראש הכתל, כמש"ס ס"ח: (ט) יבשה. צ"ע, דבריש

משנה ברורה

הפתחון גבוה עשרה מן הארץ [וכן אם היו העליון נרחקו עשרה טפחים מהיו המתחון] לא סגי לה בסלם כל-שהוא, (סו) אלא שיהיה במשכו ארבעה טפחים: (קב) והוא וכו' זה כנגד זה. אלא יהיו משוכים זה מזה, כדי שיהיה ראוי להעמיד סלם על זיו המתחון⁷⁷ ולסמכו בשפוע על זיו העליון: יג (קג) ומלא האויר שביניהם בקש. שששן (סמ) קצין שליכות: (קד) וחקק מן הצד. ובה נלשם

השעור (סט) משך רחב ארבעה טפחים להסלם: (קה) מהני וכו'. לפי שפירגל עולה בסלם, והקש שמן הצד (ע) ראוי להסדוק בו כדי ולעלות: (קו) בין לערב יחד. אם מצי (עא) לפחות משלשה טפחים לראש הכתל ועשה כן גם בחצר השנית, וכן בכל הסימן היבא שזכר 'לערב יחד' מירי שששן כן גם בחצר השנית: יד (קז) וחקק אצלו בכתל. כגון שזקף הסלם בישך וחקק מפאן ומפאן בכתל שיהיה עב, ועשה במין (עב) שליכות להשלים השעור של רחב ארבעה טפחים: (קח) די לו וכו'. פרוש, אבל הסלם בעצמו צריך שיעלה עד ראש הכתל על-כל-פנים פחות משלשה טפחים, וכנ"ל בסעיף ח: (קט) שיחק בגבה עשרה. שנהו (עג) שעור גבה פתח. ואף-על-פי שהכתל גבוה הרבה ושם אין הסלם רחב ארבעה טפחים, אין בקך כלום, (עד) שהרי יכול לעלות לראש הכתל בסלם אף-על-פי שאין ברחבו ארבעה: (קי) צריך שיחק. ברחב ארבעה בכל גבה הכתל, (עס) דבנה אין נוח כל-כך לעלות כמו בשליכי סלם: (קיא) בכל גבה הכתל. ואמנם אם נשאר מן הגבה רק פחות משלשה טפחים שלא חקקו, מסתברא גם-כן דמהני [פמ"ג]: (קיב) ומועיל וכו'. זה קאי (עו) גם ארישא: טו (קיג) אם רצו מערבין אחד. שאין אסור לעלות על סתם אילן בשבת אלא מדברי סופרים, ובבב"ה משמעות, שהוא שששן קניית הערוב, לא גזרו על שבות של דבריהם⁸¹: (קיד) דאילן אינו מועיל. דכיון (עו) שאסור לעלות בו בשבת והאסור בא מכח שבת, ואין יחיד דבר לשבת, דהוי לה כשני סותרין: (קטו) ואשרה מועלת. הואיל ולית בה משום אסור שבת, אף-על-גב שיש בה אסור אחר שהוא אסור עבודת-גלולים, לא חישבין לזה⁸², (עמ) דמכל מקום פתחא הוא, ואריה דרביע עלה: (קטז) יבשה. שאין בו פירות ועליו נענפים, דאז לא חושבין שמא יתלש, ומתיר לעלות עליו בשבת מדינא אי לא משום אסור אשרה. ועין לעיל סימן שלו דיש לזהר שלא לעלות אפלו באילן יבש, (עט) התם רק משום סיג וגדר⁸³, שלא יבואו להקל בשאר אילנות. ועין באלהיה רבה שמצדד להלכה פסברא הראשונה⁸⁴, שהיא דעת הרבה פוסקים: טז (קיו) חרין שבין שתי חצרות. פרוש, שלא היה ביניהן שום מחיצה המפסקת רק חרין בעלמא: (קיה) עמק עשרה וכו'. שששן שמחיצה שגובה עשרה מפסקת בין הרשיות, כן חרין שהוא עמק שעור זה גם-כן (פ) מחלק הרשיות. ומירי שהחרין הולך בכל ארץ החצרות מקצה אל קצה, דאם נחסר ארבעה טפחים נחשב אותו מקום כפתח⁸⁶, ויבדלקמה בסעיף יז: (קיש) ורחב ארבעה. טפחים, דפחות מפאן (פס) נוח לפסען משפתו אל שפתו⁸⁷ ולא חשבו הפוסקים⁸⁸, וגם זה מירי שיהיה (פס) כל ששח החרין רחב ארבעה טפחים, וכדמובח לקמה בסעיף יז: (קכ) תבן וקש. שראוי למאכל בהמה, (פס) דאם היה תבן וקש סרוח שאין ראוי למאכל בהמה, דינו כעפר ואפלו סתמא גמי מבטל: (קכא) כל זמן שלא בטלו⁸⁹. בפרוש (פס) ואמר לא שקילנא מהכא. גיש אומרים שאפלו לא אמר בפיו (פס) רק שהסכים בלבו לזה, גם-כן ממילא מתבטל: (קכב) מלא עפר וכו'. הינו כל ארץ החרין, או על-כל-פנים ביותר מעשר אמות [דאי לאו הכי הוי פתח ואם רצו מערבין שנים]. ודע, דמה שכתב 'מלא עפר' הוא (פו) לא דוקא, דאם מעט עמקו מעשרה גם-כן דינא הכי: (קכג) אפלו סתמא. דעפר וצורות (פו) בחרין מסתמא מבטלין

שער הדין

(סו) ובה די להשתמש באלו מוצי' לראש הכתל אף שאין בעבי שליכותו רחב ארבעה טפחים [מאמר-מדרכי ועצי-אלמוגים]: (סס) דש"י: (סט) דש"י: (ע) שם: (עא) אחרונים: (עב) דש"י: (עג) דש"י: (עד) מגן-אברהם ושא. וכל-שכן אם יש לו סלם שמלמשה עד עשרה טפחים הוא רחב ארבעה טפחים והולך ומתקצר בראשו דמהני [פמ"ג]: (עס) גמרא: (עו) פרי-מגדים: (עז) לבוש: (עח) גמרא: (עט) אליה רבה והגר"א, לטריז קשית המגן-אברהם: (פ) ונחשב למחיצה גומיה, אבל אם אינו (גובה) [עמק] עשרה או שאינו רחב ארבעה טפחים אינו נחשב למחיצה כלל ומערבין אחד ואין מערבין שנים [ריטב"א]: (פא) דש"י וריטב"א: (פב) דאם היה החרין פחות מרחב ארבעה טפחים במשך ארץ ארבעה טפחים, נחשב אותו המקום כפתח ויכולין להתערב יחד: (פג) אליה רבה בשם עבודת-הקדש: (פד) דש"י בערובין דף עט עמוד א ובספד דף ד עמוד א בבור המתחיל 'תבן' ואור נדוע: (פה) כן מוכח מרבנו חננאל בספד דף ד והריטב"א שם ונכסעות צינו המדפיסים את חדושי שם בשם הרשב"א: (פו) רמב"ם, ולפלא שלא העירו אחרונים דבר זה, אחר-כך מצאתי שהעיר זה במאמר-מדרכי, ופשוט: (פז) רמב"ם, וכדאיתא בפ"ס בתרומא דרב אשי. ומה שדקדק וכתב 'בתרין', אמת לאפוקי בבית או בספה לענין גובה יותר מעשרים אמה ומעטו בעפר דמסתמא לאו מבטלין הן, ויבדלקמן בסימן תרלג סעיף ד, עין שם: